

ARTS& CRAFTS (Sanat &El Sanatları) HAREKETİ ve ÇAĞDAŞ TÜRK SERAMİK SANATI BAŞYAZARLARI*

THE ARTS& CRAFTS MOVEMENT AND THE LEAD WRITERS OF THE CONTEMPORARY TURKISH CERAMICS ART

Doç. Emet Egemen ASLAN^a

^a Selçuk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, emetegemen@hotmail.com

Özet

Avrupa'yı kasıp kavuran **Arts & Crafts Hareketi**, ilk olarak 19.yy'ın sonlarında İngiltere'de ortaya çıkmış ve tüm Avrupa'yı etkisi altına almıştır; **Sanayi Devrimi**'nin seri üretilmiş niteliksiz tasarım ürünlerine ve yozlaşmış estetik anlayışına karşı bir başkaldırı olarak, geleneksel el sanatlarına ve estetik değerlerine geri dönüş ya da yöneliş şeklinde tanımlanan bir harekete dönüşmüştür. Kısa zamanda yaygınlaşıp gelişen bu hareket, yeni kurulmuş Türkiye Cumhuriyeti'nin endüstri ve sanat alanındaki yapılanma süreci içinde de kendini göstermiştir. Özellikle seramik alanında, **Eğitim-Sanayi ve Sanat** üçlemesinde pek çok anlayışın değişmesine, gelişmesine neden olmuştur. Türkiye'de Seramik eğitimi, sanatı ve endüstrisi, yurt dışında eğitim görüp yurda geri dönen İsmail Hakkı Oygur, Vedat Ar ve Hakkı İzzet'in Cumhuriyetin ilk yıllarında yaptıkları çalışmalarla başlamış ve gelişmiştir. Başka bir deyişle Arts & Crafts Hareketi'nin Türkiye'de ses bulması sonucunda **Çağdaş Türk Seramik Sanatı**, bu isimler tarafından yazılmaya başlanmış ve seramik sanatının Cumhuriyet döneminden günümüze tarihçesini oluşturmuşlardır.

Anahtar Kelimeler: Seramik, Eğitim, Sanayi, Sanat, Zanaat

Abstract

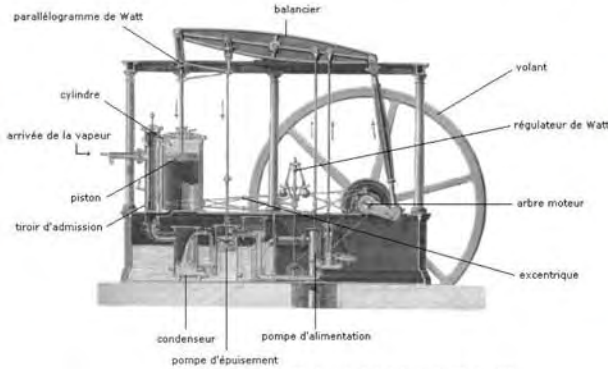
The Arts & Crafts Movement, which became very popular in Europe, was originated in Britain in the late 19th Century. It is defined as a revolt against the mass-produced bad design products of the Industrial Revolution and the corrupt sense of aesthetics emerged in this era, and a return to traditional handicrafts and sense of aesthetics. This movement, which rapidly spread and developed, revealed itself, too, in the formation process of the Turkish Republic in the fields of industry and art. It paved the way for the change of many views in the triangle of education-industry and art especially in the field of ceramics. The art, industry and education of ceramics in Turkey started and advanced with the endeavors of İsmail Hakkı Oygur, Vedat Ar and Hakkı İzzet in the early years of the Republic. In other words, The Contemporary Turkish Ceramics started to be written by these names after the Arts & Crafts Movement gained prominence in Turkey. They are formed of ceramic art history since the era of the Republic.

Keywords: Ceramic, Education, Industry, Art, Craft

* 14th International Congress of Turkish Art Paris, Collège de France 'de sözlü bildiri olarak sunulmuştur. Bildirinin kapsamı genişletilerek makaleye dönüştürülmüştür.

1. Giriş

İngiltere'nin 18. yüzyıldaki sosyal, kültürel ve ekonomik yapısı, **Sanayi Devrimi**'nin burada başlamasına neden olmuştur¹. İngiltere'nin öncülük ettiği bu gelişme, sonrasında Avrupa ve Amerika başta olmak üzere tüm dünya ülkelerine yayılarak devam etmiştir. Bu dönemde, yapılan yeni buluşlar² endüstriyel alanda yaygın olarak kullanılmış, yeni sanayi alanları oluşmuş, hammadde ve enerji kaynaklarında değişiklikler meydana gelmiştir (Resim 1,2). Başka bir deyişle günümüz endüstri alanı Sanayi Devrimi'nin attığı temeller üzerinde şekillenerek gelişmiştir³.

Şekil 1. "Watt Buharlı Makinesi Çizimi"
(1763) James Watt,

(visite.artsetmetiers.free.fr/watt.html) (08.11.2010)

Şekil 2. "Watt Buharlı Makinesi"
(1763) James Watt,

(www.turkcebilgi.com) (08.11.2010)

Endüstrileşme süreci içinde yapılan pek çok atılım olumlu sonuçlar verse de sanat ve el sanatları alanında bunu söylemek pek mümkün değildir. Öyle ki geleneksel üretim yöntem ve teknikleriyle üretim yapan küçük atölyelerin⁴ yerini fabrikalar almıştır. **Sanayi Devrimi** öncesinde geleneksel yöntem ve tekniklerle üretilen, yüksek zümre tarafından kullanılan, lüks sanat ve el sanatları ürünleri, yeniden tasarlanarak standartlaşmış her kesimin alabileceği ucuz kimliksiz fabrika ürünleri haline gelmiştir. Sanat ve el sanatları ürünlerinin fabrika varyasyonları, orijinallerinin değersizleşerek, sıradanlaşmalarına neden olmuştur. Dolayısıyla satış yapamadığı için kendini finanse edemeyen geleneksel el sanatları üreten atölyeler bir bir kapanarak toplumların, kültürlerinin aynası olan sanat ve el sanatları yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalmıştır⁵.

Genel bir çerçevede anlatılan sanayi devriminin sanat ve el sanatları alanındaki olumsuz sonuçlarına ilk tepki yine İngiltere'de **Arts & Crafts Hareketi** ile (Sanat & El Sanatları Hareketi) kendini göstermiş ve devamında da pek çok sanatsal hareketin⁶ ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır⁷.

¹Bektaş 1992: 14 vd.; Soner 2007: 3-12.

²Bektaş 1992: 14 vd.; Soner 2007: 3-12; "Dönemin en önemli buluşu olan "Buharlı Makine" 1763'de James Watt tarafından İskoçya'da bulunmuş ve endüstriyel alanda buhar enerjisinden yararlanılmıştır (Bkz. Resim 1,2,3)

³Özturanlı 1989: 41-43; Bektaş 1992: 14 vd.; Soner 2007: 3-12.

⁴Çömlekçi atölyeleri, dokuma atölyeleri, maden işleme atölyeleri, deri işleme atölyeleri v.s.

⁵Turani 1974: 87 vd.; Bektaş 1992: 14 vd.; Ağatekin 1993: 7-13; Soner 2007: 3-12.

⁶"Geleneksel yöntemleri kullanarak basit günlük eşyalar yapmayı amaçlayan usta sanatçıların yapıtlarını sergilemek üzere 1888'de Arts and Crafts sergileme derneği kuruldu. Düşünceleri pek çok yönden uygulamaya elverişsizdi, çünkü el sanatları pahalı bir üretim yoluydu. Ancak bu derneğin düşünce ve yapıtları 20. yüzyıl tasarım ve düşüncesine devamlı etkide bulundu.": Cooper 1978: 31; "Farklı ülkelerde

Arts & Crafts Hareketi'nin tinsel temelleri İngiliz yazar, şair, sanat ve toplum eleştirmeni John Ruskin'in (Resim 3) yazdığı **"Mimarlığın Yedi Lambası"** (Seven Lamps of Architecture) ve **"Venedik'in Taşları"**(Stones of The Venice) adlı eserleri ile atılmıştır⁸. John Ruskin, sanat ve el sanatlarının nasıl tasarlanması ve üretilmesi gerektiği konusu üzerinde durmuş, toplumsal açıdan sanat ve el sanatlarının önemini vurgulamış, geleneksel yöntem ve metotlarla basit formların üretimlerinin gerçekleştirilmesi gerekliliğinin altını çizmiştir. Bunun yanında sanayi devrimiyle başlayan endüstrileşme süreci içindeki toplumların, sanat ve el sanatları ile arasında ki zayıflayan bağın güçlendirilmesi noktasında bir takım önermelerde bulunmuştur⁹.

Şekil 3. John Ruskin, (www.thefamouspeople.com)(08.11.2010)

Şekil 4. William Morris (www.artyfactory.com) (08.11.2010)

Şekil 5. "Windrush" William Morris (1881-1883), Kalem ve Suluboya, Kumaş Eskizi, (www.artyfactory.com) (08.11.2010)

Şekil 6. "Trellis" William Morris (1862), Kalem ve Suluboya, Duvar Kâğıdı Tasarımı, (www.artyfactory.com) (08.11.2010)

Art Nouveau (Fransa), Jugendstil (Almanya), Secessionstil (Avusturya) olarak adlandırılan hareketler, Modern Hareket ve Bauhaus, Sanat&El Sanatları hareketinin uzantıları ya da yansımaları olarak değerlendirilmektedir.": Bektaş 1992: 17.

⁷Turani 1974: 87 vd.; Bektaş 1992: 14 vd.; Soner 2007:12-24; www.morrissociety.org (08.11.2010).

⁸Bektaş 1992: 14.

⁹Ruskin 1851; Ruskin 1889; Özturanlı 1989, 41-43; Bektaş 1992: 17; Soner 2007: 36-40; www.morrissociety.org (08.11.2010).

Şekil 7. "Trellis" William Morris (1864), Kalem ve Suluboya, Duvar Kâğıdı Tasarımı, (www.artyfactory.com) (08.11.2010)

Şekil 8. William Morris "Nature of Gothic", John Ruskin "The Stones of Venice" Baskı Kelmscott Press, (1892) (www.artyfactory.com) (08.11.2010)

Ruskin'in fikirlerini benimseyen dönemin önemli sanatçılarından olan Sosyalist İngiliz yazar, şair ve tasarımcı **William Morris** (Resim 4) gerek söylemleriyle¹⁰ gerekse yaptığı çalışmalarla (Resim 4,5,6), geleneksel şekillendirme yöntem ve teknikleriyle üretim yapan atölyelerin desteklenerek toplumsal bir değer olan geleneksel el sanatlarının devamlılığının gerekliliğine işaret etmiştir. Öyle ki William Morris'e göre, sanayi devrimi, kullanıma yönelik ürünlerin çok sayıda üretimine olanak sağlasa da bunlar geleneksel materyallerle ve geleneksel şekillendirme yöntem ve teknikleriyle üretilmeli, ayrıca biçim-işlev ilişkisi açısından doğru kurgulanmalıdır¹¹.

Sonuç olarak 18. yüzyılda **Sanayi Devrimi**'ne tepki olarak başlayan, **Arts & Crafts Hareketi**; geleneksel sanat ve el sanatlarına yönelik yapılan çalışmalar, temel sanat ve tasarım ilkelerinin temellerinin atılmasını sağlamıştır¹².

2. Cumhuriyet Sonrası Türkiye'sine Arts&Crafts Hareketi'nin Yansımaları

Sanayi Devrimi'nden etkilenen tüm dünya ülkeleri, endüstri alanında yapılanma sürecine girmiştir. Bu dönemde Türkiye'deki el sanatları üreten esnaf ve sanatkarların bağlı oldukları loncalar,¹³ ülkenin el sanatlarına duyulan ihtiyacını uzun süre karşılayabilmişse de, sanayileşme süreci içindeki Avrupa ülkelerinin fabrika varyasyonu ürünlerini satabilecekleri bir pazar haline gelmesini engelleyememişlerdir¹⁴. İthal edilen ucuz fabrikasyon ürünlerin kısa zamanda tüm pazara hâkim olması yerli ürünlere talebi azaltmış, bu da geleneksel üretim yapan pek çok atölyenin kapanmasına ya da zayıflamasına neden olmuştur. Bu süreç sonunda ithal ürünlere bağımlı hale gelen Türkiye'de, buna tepki olarak başta seramik olmak üzere tüm el sanatları alanlarında, bu bağımlılığı yok etmeye yönelik atılımlarda bulunulmuştur¹⁵. İthal çini ürünlerine karşı, dönemin Padişahı II. Abdülhamid, eski adı **Yıldız Çini Fabrika-i Hümayunu** olan,

¹⁰ www.morrissociety.org (08.11.2010); Bektaş 1992: 14.

¹¹ Ruskin 1851; Ruskin 1889; Özturanlı 1989, 41-43; Bektaş 1992: 17; Soner 2007: 36-40; www.morrissociety.org (08.11.2010).

¹² Günümüz Temel Sanat ve Tasarım İlkelerinin Biçimlendirme ve Kompozisyon Araçları: Nokta, Çizgi, Leke, Doku, Renk, Hacim, Işık-gölge, Perspektif, Siyah-beyaz, Uygunluk, Birlik, Egemenlik, Zıtlık, Denge, Tekrar, Yön, Ölçü, Aralık, Değer, Hareket, Hiyerarşi.

¹³ Seramik, tekstil, maden, cam, ağaç, dokuma gibi alanlarda üretim yapan el sanatları atölyelerin bağlı oldukları meslek birliği: Tansuğ 1999: 75 vd.

¹⁴ Tansuğ 1999: 75 vd.

¹⁵ Tansuğ 1999: 75 vd.; Hereke'de halı, Paşabahçe'de cam ve Yıldız Sarayı'nda porselen fabrikaları kurulmuştur: Turan 2009: 133-135.

Yıldız Sarayı Porselen Fabrikası'nı kurdurarak, Osmanlı çini sanatına ivme kazandırmış, Osmanlı sarayının ve saray çevresinin ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlamıştır¹⁶. Bu girişim, 19. yüzyılda her ne kadar Avrupa sanayi üretim standartlarıyla rekabet edememiş olsa da, ilk **Arts & Crafts Hareket**'lerinden biri olması nedeniyle **Çağdaş Türk Seramik Sanatı** açısından büyük önem taşımaktadır (Resim 9,10,11).

Şekil 9. Padişah Portreli Bir Yıldız Porselen Örneği, Antik A.Ş. Arşivi.(Turan 2009:134)

Şekil 10. Yıldız İmalat Damgalı Porselen Yemek Takımı. Antik A.Ş. Arşivi, (/www.antikalar.com) (08.11.2010)

Şekil 11. Yıldız Porselen Tabak. H.1312 İmalat Damgalı (1894). Tabağın üzerindeki yelkenli tasviri Mardinosa Usta Tarafından Hazırlanmış, Antik A.Ş. Arşivi (/www.antikalar.com)(08.11.2010)

Sanayi Devrimi'nin yansımaları 1923'de kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde de kendini göstermiştir. Ülke'de I. Dünya Savaşı sonrasında sosyo-kültürel ve ekonomik alanda verilen ağır kayıpların giderilmesine yönelik birçok reform yapılmıştır. Sosyal ve kültürel alanda yapılan reformların yanı sıra **Sanayi Devrimi**'nin etkisiyle ekonomi alanında da köklü değişikliklere gidilmiştir. Devlet desteği ile yeni işletmeler açılmış, mevcut olanlarda¹⁷ da yenilenmeye gidilerek üretim endüstriyel makinelerle yapılmaya başlanmıştır¹⁸. Bu reformlar sanat ve el sanatları alanında, **Arts & Crafts Hareketi**'nin ortaya koyduğu ilkeler çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Yapılan düzenlemeler, başta seramik endüstrisi olmak üzere buna bağlı olarak sanat ve eğitim alanlarına da yansımıştır. **Seramik Sanayisi, Sanatı ve Eğitimi** üçlemesi arasında kurulan organik bağ pek çok geleneksel anlayışı geliştirerek değiştirmiştir. William Morris'in **Geleneksel Sanat ve El Sanatlarına Dönüş** çağrısı pek çok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de **Sanayi, Sanat ve Eğitim** birlikteliğinin gerekliliğine inanılan bir anlayışa dönüşmüştür¹⁹. Bunun sonucu olarak henüz kısa bir geçmişe sahip olsa da **Çağdaş Türk Seramik Sanatı**'nın temellerinin atılmasına neden olmuştur.

¹⁶Ağatekin 1993: 14; Tansuğ 1999: 75 vd.

¹⁷Tansuğ 1999:75vd.; Hereke Halı, Paşabahçe Cam, Yıldız Sarayı Porselen fabrikaları gibi: www.millisaraylar.gov.tr (08.11.2010).

¹⁸" 1942 Eczacıbaşı Fincan Atölyesi, 1950 Eczacıbaşı Sanat Atölyesi, 1958 Çanakkale Fayans, 1958 Gorbun Işıl, 1960 Eczacıbaşı (mumhane) kuruldu.": Ağatekin 1993: 20; Tansuğ 1999: 157 v.d.; Turan 2009: 133-135.

¹⁹"Belçikalı Van de Velde, Viyana Atölyeleri ve özellikle çağımızın ilk çeyreği içinde Gropius'un çabaları ile kurulan Bauhaus okuludur. Ancak bu sonucusu, Kiç'i endüstri ve sanat hayatından atmak için büyük çaba harcamıştır. Bu çalışmalar sürerken, Kiç'in yalnız endüstri ürünü değil, bulaşıcı bir hastalık gibi toplum hayatının her alanını kapladığı görülmüştür. Bu nedenledir ki, Van de Velde ve Gropius'un çabaları, çağımızın tüm hayatını kapsayan konut sorununu, şehirciliği, ev eşyalarını ve tüm endüstri ürününü çağımız açısından ele alıp biçimlendirmek olmuştur.": Turani 1974: 84.

3. Çağdaş Türk Seramik Sanatının Baş Yazarları

Cumhuriyet öncesinde olduğu gibi cumhuriyet sonrasında da sanat eğitimi almak üzere pek çok yetenek yurt dışına özellikle Avrupa'ya gönderilmiş, böylece batı sanatındaki gelişmeler bu yetenekler aracılığıyla yakından izlenebilmiştir. Öğrenciler yurda döndüklerinde kendi sanatı ve kültürünü batı sanatı ve kültürü ile birleştirerek bir sentez oluşturmuş, bu yönde eserler vermişlerdir. Bunun yanında Türk sanatı ve el sanatları eğitim geleneğini de içinde barındıran batılı bir anlayışla sanat eğitiminin kurumsallaşmasına önemli ölçüde katkı sağlamış olan²⁰ bölümlerin, özel ve tüzel atölyelerin ve fabrikaların kurularak, çağdaş bir anlayışla eğitim vermesine ve üretim yapmasına öncülük etmişlerdir. İsmail Hakkı Oygur, Vedat Ar ve Hakkı İzzet'te bu kapsamda üç önemli isimdir (Resim 12,13,14).

Şekil 12. Ercüment Kalmık, Zühtü Müridoğlu, Cemal Tollu, Eren Eyüboğlu, Oturanlar, ( ), Bedri Rahmi Eyüboğlu ve İsmail Hakkı Oygur, www.sanalmuze.org (08.11.2010)

Şekil 13. Vedat Ar Öğrencileri İle Birlikte, (www.msgsu.edu.tr) (08.11.2010)

Şekil 14. Hakkı İzzet 1955 yılında Cannes'da Uluslararası Seramik Akademisi Seramik Yarışması (Bakla 2010:51)

Eğitimleri süresince **Arts & Crafts Hareketi** ve bu hareketin Avrupa'daki devamı olan, **Art Nouveau** ve devamında **Art Deco** sanat akımlarından ve **Bauhaus Ekolü**'nden etkilenen sanatçılar eğitimleri sonrasında seramik sanayisinin, sanatının ve eğitiminin oluşumu ve gelişimi sürecinde bu sanatsal hareketlerin Türkiye'deki temsilcileri oldukları bilinmektedir.

1882'de Osman Hamdi²¹ Bey tarafından kurulan Türkiye'de akademik düzeyde ilk sanat ve mimarlık eğitimi veren kurumdan **Sanayi-i Nefise Mekteb-i Şahane**²² dir. Başlangıçta resim, heykel ve mimarlık öğretimi verilen kurumda, Cumhuriyet sonrasında **Tezyinat (Süsleme) Bölümü** (1923) ve bu bölüme bağlı **Seramik ve Türk Çiniciliği Atölyesi**, iç mimari, grafik ve afiş atölyeleri uzmanlık dalları olarak kurulmuştur (1929–1932)²³.

Sanayi-i Nefise Mekteb-i Şahane'de **Tezyinat (Süsleme) Bölümü** 'ne bağlı **Türk Çiniciliği Atölyesi**'nin kuruluşunda, resim ve heykel eğitimi alan ve sonrasında devlet

²⁰Tansuğ 1999: 339-346; Terwiel 2008: 118-123.

²¹ Ressam, Arkeolog ve Müzecedir (30 Aralık 1842- 24 Şubat 1910).

²² Tansuğ 1999: 103-108.

²³Tansuğ 1999: 103 vd.; Terwiel 2008: 118-123.; www.msgsu.edu.tr (08.11.2010).

desteği ile Paris Dekoratif Sanatlar Okulu'nda "İç Mimari ve Dekorasyon" ile Arts et Matiers'de "Seramik ve Cam Hamuru" üzerine öğrenim gören İsmail Hakkı Oygur görevlendirilmiştir (1930)²⁴. **Sanayi-i Nefise Mekteb-i Âlisi, Afiş Atölyesi**'nde öğrenim gören (1925–1928) Vedat Ar, 1928'de Paris'te **Uygulamalı ve Endüstri Sanatlar Yüksek Okulu**'nda öğrenim görmeye başlamıştır²⁵. 1931'de yurda döndüğünde **Türk Çiniciliği Atölyesi**'nin kuruluşunda İsmail Hakkı Oygur'a yardım etmiş ve seramiğin endüstriyel alanında uzmanlaşarak eğitim vermiştir²⁶. Almanya'da seramik ve heykel öğrenimi gören ve 1933'de yurda dönen Hakkı İzzet ise 1952 yılında şimdiki adı **Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi** olan **Gazi Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü, Ankara Kimya Teknik Yüksek Okulu**'nun **Seramik Bölümü**'ne atanmıştır²⁷. **Arts & Crafts Hareketi**'nin uzantısı olan Almanya'daki **Bauhaus Ekolü** Türkiye'de 1 Kasım 1955'de Bakanlar Kurulu kararı ile kurulan **İstanbul Tatbiki Sanatlar Yüksek Okulu**'nda vücut bulmuştur²⁸. Okulun seramik bölümünün kuruculuğunda görevlendirilen Hakkı İzzet, **Bauhaus Ekolü** çerçevesinde, seramik sektöründe tasarım ve uygulamalar yapabilecek düzeyde seramikçiler yetiştirmeyi amaçlamıştır²⁹.

Sanayi devrimiyle gelen endüstri kültürünün sanat ve el sanatlarını yok ederek kimliksiz ürünlerin üretilmesine yol açtığı düşüncesiyle ortaya atılan **Arts & Crafts Hareketi**, geleneğe yönelimin gerekliliği ana fikri üzerinde durmuştur. Bu hareketin benimsendiği Fransa'da eğitim gören İsmail Hakkı Oygur'ın bu yeni sanat anlayışından elbette etkilenmemesi mümkün değildir³⁰. Nitekim çalışmalarında geleneksel Türk sanatından bir takım imgelerin; simge ve sembollerin kullanılmış olması bu düşüncüyü destekler niteliktedir³¹. Oygur'ın geleneksel çömlekçiliğe karşı duyduğu ilgi açıktır. Açtığı "Seramik'te İmkânlar" Sergisi'nde (1963–1964), görülen çalışmalarının büyük bir kısmını geleneksel çömlekçilikte üretilen kap tiplerinin çağdaş yorumları oluşturmaktadır (Resim 15,16). Teknik açıdan oldukça kaba denebilecek biçimsel özelliklere sahip olan kaplar, İlkel Anadolu Çömlekçiliği'ne ve ürünlerine gönderme yaptığını bize düşündürür.

²⁴Terwiel 2008: 118-123.; Turan 2009: 133-135; [http://tr.wikipedia.org/\(08.11.2010\)](http://tr.wikipedia.org/(08.11.2010)).

²⁵Ağatekin 1993: 15; MSÜ 2001: 2.

²⁶Ağatekin 1993: 15; MSÜ 2001: 2.

²⁷Ağatekin 1993: 15; Terwiel 2008: 118-123.

²⁸Terwiel 2008: 118-123; www.gsf.marmara.edu.tr (08.11.2010).

²⁹Okulun kuruluşunun 15. Yılında yayınlanan broşürde misyonu şu şekilde tanımlanmıştır: "Yaşama ve çalışma çevremizde kullanılan her çeşit eşya, alet ve makinalarla çalışma ve yaşama çevremize güzel görünüş verecek, mesleklerinin maddelerini iyi tanıyan, bu maddeleri işleme tekniklerini bilen, yaratma ve yapma kabiliyetleri gelişmiş, kişilik sahibi sanatçı, elemanlar (dizayner) yetiştirmek. Okul içinde geliştirilen yaratıcı çalışmaların ve yetiştirilen elemanların memleket endüstrisi ve el sanatlarına olumlu etki sağlayacak tedbirleri almak.": Ağatekin 1993: 16 vd.

³⁰Arts & Crafts Hareketi, Fransa'da Art Nouveau olarak adlandırılmıştır. Art Nouveau daha sonra Art Deko hareketiyle devam etmiştir.

³¹"Seramiklerinde aşırı renklerden kaçınmış, hep mat sırları seçmiştir. Eserleri üzerinde bazen kalın fırçalarla figüratif desenler çizmiş, bazen eski yazıları kaligrafik olarak uygulamıştır. Eserlerinin çoğu kullanım amaçlıdır. Çok fazla vazo yapmış, ancak bu eserlerinde renk ve forma daha fazla önem vermiştir.": Bakla 2010: 46

Şekil 15. İsmail Hakkı Oygar, (1963-1964), "Seramik'te İmkanlar" Sergisi'nden, (www.sanalmuze.org) (08.11.2010)

Şekil 16. "Tabak" ArkitektS.131-132, (1941), s. 250 (www.sanalmuze.org) (08.11.2010)

Şekil 17. "Tabak" (1956), Çap= 26 cm. Özel Koleksiyon, (www.sanalmuze.org) (08.11.2010)

Oygar, **Sanayi Devrimi**'nin sonucu olarak görülen **Arts & Crafts Hareketi**'nin Erken Cumhuriyet Dönemi endüstriyel seramik alanında pek de kendini göstermediğini düşünmektedir. Endüstriyel alanda üretilen ürünlerin günlük kullanıma uygunluklarında ve estetik görünümünde bir takım aksaklıkları işaret eder³². Bu aksaklıkları ancak sanatçıların çözebileceği inancını taşımaktadır. Ona göre sanat okullarına bu konuda oldukça büyük iş düşmektedir. Sanat alanında eğitim görmüş sanatçılar tarafından endüstriyel alanda üretilecek ürünlerin tasarımları yapılmalı, Seramik Sanayi, Sanatı ve Eğitimi'nden oluşan bu üçlü sacayağı her zaman birbirlerini desteklemelidir.

Oygar Türkiye'ye döndükten sonra verdiği seramik eğitiminde endüstriyel üretim yöntem ve teknikleri, seramik teknolojisi gibi konuların yanı sıra endüstriyel tasarım, ergonomi ve estetik üzerinde durmuştur. Gündelik yaşamda sıklıkla kullanılan seramik eşyaları, *gelenekten hareketle çağdaş seramik formlara dönüştürmek* eğitim anlayışının temelini oluşturmuştur³³ (Resim 18).

Şekil 18. İsmail Hakkı Oygar Atölyesinde Ruhsan Sair Adlı Öğrenci Tarafından Tasarlanan Bir Çay Setinin Uygulama Çizimleri, (Turan 2009:256)

Çağdaş seramik sanatı açısından bir diğer önemli isim de Vedat Ar'dır., 20. yüzyıl sanat akımlarından olan ve Fransa'da başlayan el emeğine ve geleneksel sanatlara dayalı - **Arts & Crafts Hareketi**'nin uzantısı- **Art Nouveau**'nin arkasından gelen ve endüstriye

³²Turan 2009: 135.

³³Turan 2009: 255-261.

dayalı fonksiyonelliğin önem kazandığı **Art Deco** sanat akımını benimsemiş Vedat Ar ve bu anlayışı eserlerine yansıtmıştır³⁴(Resim 19,20).

Şekil 19. "Soyut Güvercin"
(TSS 2007,s.9)

Şekil 20. "Yıkılan Ördek"
(Bakla 2010,51)

Türk çiniciliğinin gelişmesinde önemli katkılar sağlayan Hakkı İzzet'te Vedat Ar gibi **Art Deco** sanat akımının temsilcilerinden biridir. Çalışmalarında sıklıkla Anadolu kültürlerinde yer alan stilize edilmiş hayvan figürlerini kullanmıştır³⁵(Resim 21,22). Sanatçı kimliğinin yanı sıra oda hem seramik eğitiminde hemde endüstriyel seramiğin ülkemizde gelişmesinde önemli katkılar sağlamıştır.

Şekil 21. "Balık", (1938)
(Bakla 2010,48),

Şekil 22. Josephine Baker,
(Bakla 2010,49)

Sonuç olarak Cumhuriyet sonrasında sanat eğitimi almak için Fransa'ya ve Almanya'ya gönderilen İsmail Hakkı Oygur, Vedat Ar ve Hakkı İzzet başta **Arts&Crafts Hareketi** ve Avrupa'daki uzantıları olan **Art Nouveau** ve **Art Deco** sanat akımlarından ve **Bauhaus Ekolü**'nden etkilenmişlerdir. Gerek sanatsal çalışmalarında, gerekse

³⁴"Figüratif olarak çalıştığı eserleri Art Deco tarzındadır. Eserlerini endüstriyel olarak çoğaltmayı düşündüğünden alçı kalıpta döküm yolu ile üretmiştir.": Bakla 2010: 48.

³⁵"Genelde Art- Deco tarzında olan eserlerin çoğunluğu hayvan figürleridir. Sülün, horoz, koç, manda üzerine birçok çeşitleme yapmıştır.": Bakla 2010: 50.

akademik düzeyde görev aldıkları sanat kurumlarının oluşumlarında ve eğitim anlayışlarında edinimlerini kendi kültürleriyle birleştirmişlerdir³⁶. Seramik endüstrisine, sanatına ve eğitimine önemli katkılar sağlamışlardır. Seramik sanatı alanında pek çok önemli seramik sanatçısının ve akademisyenin hocası olmuş ve böylece sanat anlayışları kuşaklar boyunca aktarabilmişlerdir. İsmail Hakkı Oygur, Vedat Ar ve Hakkı İzzet, Cumhuriyet sonrası seramik alanında nitelikli ürünlerin üretilmesi noktasında sanayi, sanat ve eğitim birlikteliğinin gerekliliğine inanmış ve bu doğrultuda çalışmalar yapmışlardır. Bu birliktelik günümüzde de seramik sektöründeki iş adamları, sanatçılar ve akademisyenlerle sürdürülmeye çalışılmaktadır. Türk Seramik Sanatı'nın gelişimi bu birlikteliğin korunması noktasında hayati önem taşımaktadır.

---

³⁶ Ağatekin 1993: 23.

Kaynakça

- AĞATEKİN, Mustafa, (1993).** *Cumhuriyet Sonrası Çağdaş Türk Seramik Sanatının Gelişimi ve Anlatım Dili Yönünden Değerlendirilmesi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Seramik Anabilim Dalı, Eskişehir.
- BAKLA, Erdinç, (2010).** *İstanbul'un 100 Çini ve Seramik Sanatçısı*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İstanbul.
- BEKTAŞ, Dilek, (1992).** *Çağdaş Grafik Tasarımın Gelişimi*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- COOPER, Emmanuel, (1978).** *Seramik ve Çömlekçilik*, (Çev. Ömür Bakırer), Remzi Kitabevi, İstanbul.
- (Nisan: 2001).** “Prof. Vedat Ar ve Prof. Dr. Ahsen İsmail Necdet Yapanar’ı Son Yolculuklarına Uğurladık”, Sayı:4, *Mimar Sinan Üniversitesi Aylık Bülteni, MSÜ Ayın İzi*, Sayfa:2
- ÖZTÜRANLI, Gül, (1989).** *Geleneksel Tasarım ile Çağdaş Tasarım İlişkilerinin Değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış Sanatta Yeterlik Eser Çalışması), Mimar Sinan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uygulamalı Sanatlar Anasanat Dalı, Seramik-Cam Programı, İstanbul.
- RUSKİN, John, (1851).** *Stones Of The Venice*, Smith Elder,And Co., 65, Cornhill.
- RUSKİN, John, (1889).** *Seven Lamps of Architecture*, Forgotten Books, Sixth Edition, George Allen.
- SONER, Şükriye Tuba, (2007).** Endüstrileşme Sürecinde Tasarım Ve William Morris (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Grafik Anabilim Dalı, Antalya.
- TANSUĞ, Sezer, (1999)** *Çağdaş Türk Sanatı*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- TERWİEL Candan, (Ocak-Mart: 2008).** “Türkiye’de Seramik Sanatının Kurumsallaşması”, *Seramik Federasyonu Dergisi*, Sayı: 24, İstanbul, Sayfa:118-123
- (2007).** *1930’lardan Günümüze Türk Seramik Sanatı’ndan Seçme Eserler*, İstanbul
- TURAN, Gülname, (2009)** *Türkiye’de Erken Cumhuriyet Dönemi Zanaat Ve Endüstri Üretiminde Tasarım*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Sanat Tarihi Programı, İstanbul.
- TURANİ, Adnan, (1974)** *Çağdaş Sanat Felsefesi*, Varlık Yayınevi, İstanbul.

Elektronik Kaynakça

- <http://books.google.com> (erişim tarihi 08 Kasım 2010)
- <http://tr.wikipedia.org> (erişim tarihi 08 Kasım 2010)
- <http://visite.artsetmetiers.free.fr/watt.html> (erişim tarihi 08 Kasım 2010)
- www.antikalar.com (erişim tarihi 08 Kasım 2010)
- www.artfactory.com (erişim tarihi 08 Kasım 2010)
- www.gsf.marmara.edu.tr (erişim tarihi 08 Kasım 2010)
- www.millisaraylar.gov.tr (erişim tarihi 08 Kasım 2010)
- www.morrissociety.org (erişim tarihi 08 Kasım 2010)
- www.msgsu.edu.tr (erişim tarihi 08 Kasım 2010)
- www.sanalmuze.org (erişim tarihi 08 Kasım 2010)
- www.thefamouspeople.com (erişim tarihi 08 Kasım 2010)
- www.turkcebilgi.com (erişim tarihi 08 Kasım 2010)